

158. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe?

18. Пожар О. Проблеми забезпечення права на особисту недоторканність в Україні та деякі шляхи їх вирішення / О. Пожар. – Юридичний вісник. – 2014. – № 4. – С. 40-45.

19. Про деякі питання порядку застосування запобіжних заходів під час досудового розслідування та судового провадження відповідно до Кримінального процесуального кодексу України // Лист Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ від 04 квітня 2013 року № 511-550/0/4-13 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0511740-13>

УДК 343.125

Поцілуйко В. М.,

аспірант Запорізького національного університету,
викладач Чернівецького інституту
Міжнародного гуманітарного університету

НАУКОВА ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ В КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ ТА СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

В статті наведені аргументи, що вказують на наукову доцільність порівняльно-правового дослідження заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення. Виокремлено спільні та відмінні ознаки заходів забезпечення провадження у справах про кримінальні та адміністративні правопорушення, з'ясовано характер обмежень прав і свобод учасників провадження кожної групи даних заходів та визначено гарантії законності їх застосування.

Ключові слова: заходи кримінально-процесуального примусу, адміністративний примус, заходи забезпечення

провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення

В статті приведені аргументи, указуючі на наукову целесообразність сравнительно-правового дослідження заходів забезпечення виконання по кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення. Виділені загальні та відмінні ознаки заходів забезпечення виконання по кримінальних і адміністративних правопорушеннях, встановлено характер обмежень прав і свобод учасників виконання кожної групи даних заходів і гарантії законності їх застосування.

Ключевые слова: заходи кримінально-процесуального примусу, адміністративне примус, заходи забезпечення виконання по кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушеннях.

The article provides arguments that indicate the scientific expediency of comparative legal study of measures to ensure the conduct of criminal cases and cases of administrative offenses. The common and distinctive features of measures to ensure the conduct of criminal and administrative offenses are singled out, the nature of the restrictions on the rights and freedoms of the participants in the proceedings of each group of these measures is clarified and the guarantees of the legality of their application are determined.

Keywords: measures of criminal-procedural coercion, administrative coercion, measures to ensure the conduct of criminal proceedings and cases of administrative offenses.

Постановка проблеми. Охорона і захист прав фізичних та юридичних осіб від протиправних посягань відноситься до найбільш пріоритетних функцій сучасної правової держави, яка реалізується її правоохоронними органами. Необхідність рішучої протидії з боку останніх будь-яким протиправним проявам невідворотно обумовлює застосування ними заходів державного примусу, які в тій чи іншій мірі зачіпають індивідуальні інтереси в угоду задоволення загальносуспільної

потреби із забезпечення правопорядку у державі. Державний примус є невід'ємним атрибутом усіх сфер правоохоронної діяльності, однак найбільш рельєфно він проявляється саме у кримінальному процесі та адміністративно-деліктному процесі.

За своєю правовою природою та сутністю заходи кримінально-процесуального та адміністративно-деліктного примусу є досить схожими, адже вони застосовуються з метою своєчасного, повного, об'єктивного здійснення провадження в кримінальній справі чи справі про адміністративне правопорушення та законності притягнення осіб до відповідного виду юридичної відповідальності. В той же час, попри спільність мети, завдань та схожість процедури їх застосування заходи кримінально-процесуального примусу за ступенем процесуальних обмежень прав і свобод учасників кримінального процесу є відмінними від тих, які застосовуються у процесі притягнення осіб до адміністративної відповідальності (адміністративно-деліктному процесі).

Аналіз дослідження даної проблеми. В юридичній науці, заходам кримінального та адміністративного примусу було присвячено багато наукових робіт. Так, дослідженню кримінально-процесуальних заходів примусу в різні часи були присвячені роботи: Ю.П. Аленіна, В.І. Галагана, Ю.М.Грошевого, О.В. Капліної, В.С. Кузьмичова, Л.М. Лобойка, Є.Д. Лук'янчикова, О.Р.Михайленка, М.М. Михеєнка, В.Т. Нора, Д.П. Письменного, М.А. Погорецького, Л.Д. Удалової, В.П. Шибіки, М.Є. Шумила, О.Г. Яновської. Окрему увагу проблемам законності їх застосування у кримінальному процесі в різних періодах приділяли такі науковці, як О.І. Білоусов, В.Г. Гончаренко, В.М. Григор'єв, А.П. Гуляев, І.М. Гуткін, А.Я. Дубинський, В.С. Зеленецький, В.М. Корнуков, О.П. Кучинська, Є.І. Макаренко, Д.Я. Мирський, В.В. Назаров, М.Я. Никоненко, І.Л. Петрухін, С.М. Смоков, В.М. Тертишник, Л.В. Франк, О.Г. Шило, Ю.П. Янович. Вказаній тематиці присвячені дисертаційні дослідження, підготовлені І.А. Веретенниковим, Є.Б. Доготом, Є.М. Клюковим, О.С. Мазур, В.О. Маляровою, В.Ю. Мельниковим, А.В.Ольшевським,

М.В. Попковим, І.А. Ретюнських, В.В. Рожновою,
О.І. Цоколовою, А.К. Черновою, О.В. Шульгою та ін.

В той же час, не дивлячись на посилену увагу наукового співтовариства до кримінально-процесуальних заходів примусу, цілий ряд їх аспектів залишаються предметом палкої дискусії, яка поки що не привела до формування ані у науковців, ані у практиків єдиного загальноприйнятого розуміння правової природи і процесуальної сутності, меж допустимості їх застосування, та розмежування їх з іншими інститутами, пов'язаними із застосуванням примусу у тому числі в адміністративно-деліктному процесі.

В свою чергу проблеми сутності та видів заходів адміністративно-деліктного примусу, їх місця в системі адміністративного примусу вже давно привертають увагу багатьох учених-адміністративістів. Зокрема, в наукових працях 60-80-х рр. минулого століття їх проблематику досліджували Д.М. Бахрах, І.І. Веремеєнко, І.О. Галаган, М.І. Єропкін, О.П. Ключніченко, О.П. Коренєв, В.М. Манохін, М.Я. Масленников, О.П. Шергін, В.А. Юсупов, та ін. Серед вітчизняних учених-адміністративістів проблемам дослідження заходів адміністративно-деліктного примусу тою чи іншою мірою свої праці присвятили Бандурка О.М., Басов С.Л., Гусаров С.М., Калаянов Д.П., Кузьменко О.В., Комзюк А.Т., Коломоєць Т.О., Колпаков В.К., Лук'янець Д.М., Миронюк Р.В., Петков В.П., Приймаченко Д.В., Рябченко О.П., Скавронік В.М., Шильник В.Ю., Ярмакі Х.П. та ін.

Зазначеними вченими зроблено значний внесок у розвиток адміністративно-деліктного права та процесу, визначення сутності, системи та змісту заходів адміністративно-деліктного примусу.

В той же час, слід зауважити, що комплексного порівняльного аналізу заходів кримінально-процесуального та адміністративного примусу у вітчизняній науковій доктрині здійснено не було, і очевидно, що таке дослідження у випадку його здійснення має носити системний фундаментальний рівень. В свою чергу слід зауважити, що не менш актуальним та нагальним з огляду на потреби практики та необхідність

належного захисту прав і свобод громадян є необхідність здійснення порівняльного аналізу заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення в системі заходів кримінально-процесуального та адміністративного примусу.

Таким чином, теоретичне узагальнення та нове вирішення науково-прикладної проблеми – визначення сутності заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення в системі заходів кримінально-процесуального та адміністративного примусу, змісту та порядку їх застосування є актуальним дослідницьким завданням, аргументи щодо здійснення якого будуть наведені нами нижче в межах цієї статті, а порядок здійснення окремих його етапів реалізоване в наступних публікаціях на виконання мети та завдань дослідження.

Таким чином **основною метою дослідження** в межах цієї статті є визначення наукової доцільності порівняльно-правового дослідження заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення.

Виклад основного матеріалу. Слід зауважити, що Концепцією реформування кримінальної юстиції України, затвердженою Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008, метою якої стало реформування системи кримінальної юстиції у напрямі дальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством, було закладено основи для реформування кримінальної та адміністративно-деліктної сфери [1].

Одним із основних ключових завдань цієї реформи є поступовий перехід до чіткої градації протиправних діянь – правопорушень, на адміністративні правопорушення, кримінальні правопорушення та кримінальні злочини. Він має здійснюватися наступними кроками:

по-перше: 1) виокремлення діянь, відповідальність за вчинення яких передбачена Кримінальним кодексом України (далі – КК України) [2], які не мають ступеня суспільної

небезпеки, і за які недоцільно застосовувати покарання у вигляді позбавлення (обмеження) волі та включення їх до переліку кримінальних правопорушень (проступків); 2) виокремлення діянь, відповідальність за вчинення яких передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення (далі – КпАП України), які за своєю сутністю та потенційною можливістю настання тяжких наслідків (наприклад, системне керування транспортним засобом в стані сп'яніння, або проїзд на заборонувальний сигнал світлофора на регульованому перехресті під час переходу по пішохідному переходу людей, та ін.) та за які передбачені близькі до кримінальних заходи відповідальності (наприклад, тимчасове обмеження волі – адміністративний арешт, позбавлення певного права) і включення їх до переліку кримінальних правопорушень (проступків) [3];

по-друге, прийняття Кодексу про кримінальні правопорушення (проступки), в якому будуть об'єднані матеріальні склади таких правопорушень;

по-третє: 1) закріплення в КпАП України процедури спрощеного провадження у справах про адміністративні правопорушення, яке будуть здійснювати виключно адміністративні органи – органи адміністративно-деліктної юрисдикції (виключивши суд з суб'єктів розгляду таких справ, залишивши право суду в порядку адміністративного судочинства переглядати такі рішення за скаргами учасників провадження); 2) градації в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) [4] процедури досудового слідства та судового розгляду кримінальних справ, порушених за вчиненням кримінального правопорушення та кримінального злочину, відповідно до якої – досудове провадження і судовий розгляд кримінальних справ, порушених за вчинення кримінального правопорушення має здійснюватися в короткі строки, зі складанням мінімальної кількості процесуальних документів, але з дотриманням процесуальних прав учасників провадження; – досудове провадження і судовий розгляд кримінальних справ, порушених за вчинення кримінальних злочинів середньої важкості має здійснюватися в загальній процедурі суддею

одноособово; – провадження у кримінальній справі, порушене за вчинення тяжкого кримінального злочину має здійснюватися в повній процедурі саме судового розгляду з можливістю, а в окремих випадках з обов'язковою необхідністю залучення присяжних.

Реалізація такої концепції цілком наблизить вітчизняну правоохоронну та судову систему до загально світових (в тому числі європейських) стандартів. В іншому випадку, як вірно зазначають експерти в цій сфері, «відмова провести ці заходи означатиме тупцювання на місці і намагання зберегти незмінною радянську адміністративно-правову ідеологію» [5, с. 5].

Якщо вести мову про реалії виконання завдань вищезазначеної реформи, то вона на сьогодні має такий вигляд: 1) в оновленому КПК України, який із всіх законодавчих актів, що регулюють відносини відповідальності за правопорушення, вперше закладено поняття «кримінальні правопорушення» в яке включено поки що кримінальні злочини, а на перспективу ними буде охоплено кримінальні проступки, з відповідною спрощеною процедурою досудового провадження та судового розгляду; 2) робочою групою Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Парламенту розроблено та в черговий раз після доопрацювання внесено до Парламенту Проект «Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків» №1852-VIII від 21.02.2017 року [6] яким визначено, що «кримінальним правопорушенням є передбачене КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом кримінального правопорушення. Залежно від ступеня тяжкості та правових наслідків їх вчинення кримінальні правопорушення поділяються на злочини та проступки, а злочини, у свою чергу, на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. Кримінальним проступком (далі у цьому Кодексі він іменується проступком) є передбачене Загальною частиною та Книгою 2 Особливої частини КК України суспільно небезпечне винне діяння (дія або бездіяльність), вчинене суб'єктом проступку, за відсутності у

цьому діянні ознак злочину; 3) з прийняттям даного Проекту КК України буде доповнений другою частиною (Книгою 2), в якій будуть зосереджені всі склади кримінальних проступків (як нові склади, так і певним чином декриміналізовані з КК України та ті адміністративні правопорушення з найвищим на сьогодні рівнем суспільної шкідливості наближеним до суспільної небезпеки, які містяться в КУпАП, що набудуть так би мовити «криміналізації»); 4) одночасно з прийняттям вищезгаданого Проекту слід очікувати змін в КУпАП, або прийняття його нової редакції, в якій залишаться виключно адміністративні правопорушення.

Такі системні зміни на які очікує як суспільство так і фахівці правоохоронної, правозахисної та судової сфери буде мати наслідок необхідності узгодження видів, умов та порядку застосування заходів кримінально-процесуального та адміністративного примусу в залежності від виду протиправного діяння, викликаного ступенем суспільної шкідливості чи небезпеки його вчинення. Очевидно це стосується застосування заходів забезпечення провадження у справах про кримінальні та адміністративні правопорушення, які з однієї сторони за своєю метою та сутністю застосування є схожими, з іншої – відмінними за формою, порядком та ступенем застосування примусу.

Так, статтею 131 КПК України визначено, що до заходів забезпечення кримінального провадження віднесено: 1) виклик слідчим, прокурором, судовий виклик і привід; 2) накладення грошового стягнення; 3) тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом; 4) відсторонення від посади; 4-1) тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя; 5) тимчасовий доступ до речей і документів; 6) тимчасове вилучення майна; 7) арешт майна; 8) затримання особи; 9) запобіжні заходи.

Законодавством про адміністративну відповідальність передбачено наступні заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення (ст. 259-266 КУпАП): 1) доставляння порушника; 2) адміністративне затримання; 2) особистий огляд і огляд речей; 3) вилучення

речей і документів; 3) відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами та огляд їх на сп'яніння; 4) привід правопорушника органом внутрішніх справ до органу, який розглядає справу (ст. 268 КУпАП).

Слід вказати на спільні та відмінні їх ознаки. Спільними ознаками заходів забезпечення провадження у справах про кримінальні та адміністративні правопорушення є: 1) мета застосування – в КПК України вона визначена стисло але досить широко, як «з метою досягнення дієвості провадження у кримінальних справах», в КУпАП навпаки розгорнуто але досить вузько «з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення»; 2) матеріальна підстава, в КПК України це вчинення кримінального злочину чи кримінального правопорушення, в КУПАП – адміністративного правопорушення; 3) процесуальна форма, так в КПК України визначено «тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом», в КУПАП – «відсторонення водіїв від керування транспортними засобами, річковими і маломірними суднами», в КПК України – «затримання особи», в КУПАП – «адміністративне затримання особи», в КПК України – «тимчасове вилучення майна», в КУПАП – «вилучення речей і документів», що носить теж тимчасовий характер; 4) процесуальний порядок та процесуальне оформлення (вчинення схожих за характером дій, особою яка здійснює провадження, залучення понять, знайомлення особи з правами, складення протоколів та ін.).

Відмінною ознакою заходів забезпечення провадження у справах про кримінальні та адміністративні правопорушення є ступінь обмежень конституційних прав і свобод учасників провадження, що беззаперечно вказує на необхідність

системного підходу щодо здійснення порівняльно-правового дослідження сутності та змісту даних заходів державного примусу, з огляду на пріоритетність дослідження заходів забезпечення провадження у справах про кримінальні правопорушення, як таких що в більшій мірі обмежують права і свободи громадян, а очевидно, що потребують більш виваженого підходу щодо дотримання принципу законності їх застосування.

Висновки. В цілому, вищевказане і зумовлює наукову доцільність порівняльно-правового дослідження заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення, яке буде здійснено нами та оприлюднено в подальших наукових публікаціях, в межах яких передбачається: здійснення класифікації заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення; з'ясування процесуально-правових засад застосування загальних заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення (наприклад, приводу та доставлення особи, затримання особи, обшуку (огляду) особи, речей і документів та їх вилучення) та виокремлення напрямків їх удосконалення; з'ясування процесуально-правових засад застосування спеціальних заходів забезпечення провадження в кримінальних справах та справах про адміністративні правопорушення (наприклад, обмеження користування спеціальним правом, відсторонення особи від посади та ін.), а також виокремлення напрямків їх удосконалення.

Література:

1. Про затвердження Концепції реформування кримінальної юстиції України: Указ Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 // [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80>.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квітня 2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : від 07.12.1984 р., № 8073-X // ВВР УРСР. – 1984. – № 51. – С. 1122.

4. Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. /[Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1002-05/page2>.

5. Банчук О. До питання про критерії розмежування адміністративних правопорушень і злочинів // Юридичний вісник. – 2009. – 21-27 листопада. – № 47 (751). – С. 5.

6. Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків: Проект Закону України, реєстраційний №1852-VIII від 21.02.2017 року /[Електронний ресурс]. – URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214.

УДК 343.13

Шова І.О.,

студентка 2 курсу магістратури

Чернівецького юридичного інституту Національного
університету “Одеська юридична академія”

ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ВІДБИТКІВ ПАЛЬЦІВ РУК ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Стаття присвячена дослідженню фальсифікації відбитків пальців рук під час досудового розслідування. Характеризується криміналістичне дослідження виявлених на місці події слідів пальців рук, їх фіксація та вилучення. Здійснюється аналіз способів правильної фіксації та вилучення відбитків пальців рук. Визначається поняття експертного дослідження виявлених на місці події слідів пальців рук

Ключові слова: дактилоскопія, фальсифікація, експертне дослідження, досудове розслідування, фіксація, місце події.

Статья посвящена исследованию фальсификации отпечатков пальцев рук во время досудебного расследования. Характеризуется криминалистическое исследование обнаруженных на месте происшествия следов пальцев рук, их фиксация и изъятие. Осуществляется анализ способов правильной фиксации и изъятия отпечатков пальцев рук.